**МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ**

**Министерство образования и науки Республики Хакасия**

**Управление образования Таштыпского района**

**МБОУ «Большесейская СОШ**

СОГЛАСОВАНО:
Зам. директора по УВР
_____ Т.С.Сыргашева
Протокол №1от «» 08 2026

УТВЕРЖДЕНО
Директор школы
_____ И.В.Бутонаева
Протокол № 1 от «» 2026

# РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

(ID5157971)

**Учебного предмета Литературное чтение на родном (хакасском) языке»**

для обучающихся 4 класса

2026

«ПОС (ХАКАС) ТІЛІНЕҢ ЛИТЕРАТУРНАЙ ХЫҒЫРЫҒ» ТИКСІ ҮГРЕДІГ ПРОГРАММА

ХООСТЫРА ЧИДІГЛЕР

Пастағлығ школада хакас тіліне үгретчеткен литературнай хығырығның хоостыра үгренген чидіглеріне (личностные результаты) мындағ көнігістер кірчелер:

1) гражданско-патриотическай кибірли үгредіг:

– Ада чир-сууна хынары – иң аарлығ ниме. Россияа, төреен-öскен чиріне – Хакасияа, Россия Федерациязының тархынына, культуразына паза хакас, орыс тіліне хыныснаң хайығ салары, прай культуралар халых чон аразында аймах палғалыстығ полғанын паза полчатханын оңарары;

– пірге нациялығ полчатхан пілініcті оңарып, хазнаның паза пос төреен-öскен чирінің пурунғы, сағам полчатхан паза полар тустың оңдайларын сизініп, хакас литературазына паза аймах чоннарның чайаачызына төстеніп, пос чонның паза Россиядағы аймах-пасха чонның кибіріне паза культуразына улуғласнаң хайары;

– кізі халых чонның чардығы полчатхынын сизініп,
аның правозын паза нандырығлығ полчатханын, аның улуғлазын паза ах сағыс-этика (нравственно-этические) синін
паза кізілер аразындағы пілізіс оңдайларынаңар пастағы оңнағларны сизінері;

2) сағыс-көгіс аарлиина кибірли үгредіг (духовно-нравственное воспитание):

– полған на кізінің пос оңдайлығ хылынызын оңниры,аны пос чуртазы алай хығырығчы пілізі хоостыра сизінері;

– кізее хынар, паарсир, аны улуғлир, полыс полар
килістіре сöстерні таап, пасхаларына киреxсініcтіг хайарын оңарары;

– полған на кізее хомай ағылчатхан хылынысты чағын албинчатханы (кізі пўдізінеңер, аның істіндегі чозағынаңар, тіл хоостыра чабалланчатханынаңар);

– чазы тиң олғаннарнаң тіл алыс полары, хырыспин, сидіксініcтерні тобырары, ол санда хоос произведениелернің көзідімнеріне төстенері;

3) сілігні аарлир кибірліг үгредіг:

– хоос культураны оңниры, улуғлиры паза аймах оңнағлығ искусствоны, кибірлерні, пос чонының паза аймах чоннарның чайаачызын оңарары;

– аймах көрімніг чайаачыда посты чоохтап көзідері (самовыражение) – ол санда сöстің искусствозын оңнирға кўстенері;

4) физическай кибірліг үгредіг, хазых культуразы пазаэмоциязы улуғ киреxсініc паза туза полчатханын сизіндірері:

– хазых полар правилолар паза хорғыс чох (посха паза
пасха кізілерге) чуртас оңдайы ибіре полары; физическай паза психическай хазыхха хайары;

5) істеністеңер кибірліг үгредіг: 4стр

– чуртаста паза халых чон аразында тоғыстың орнын оңниры, тоғыстың нандырығлығ паза көстегліг полчатханын пілері, аймах көрімніг тоғысты пос алынҷа идерін оңарары, аймах профессиялар парын сизінері;
6) экологиядаңар кибірліг үгредіг:
– чир-чайаанны аарлиры, кізі паза аң-хустарның чирчайаандағы палғалызын хоос произведениелерде сизінері; үрег ағылчатханына тоғырланары;
7) наука саринаң пілісті аарлиры:
– ибіркізін наука саринаң чарытчатханын сизінері, сөстің ööнін оңнап, авторның пос сағызын, пілінізін, ööн сағызын (идея) хоос омалар пастыра сöснең чайаанын оңарары;
– үгредіг паза чуртас пögіннерін толдырып, тузалығ хығырығны үгреніп алары;
– хығырығчы тоғызын пос оңдайли пүдіріп, посты литератураҷа тилідері, піліс аларға хынары, тоғысты посалынҷа идері, фольклор паза хоос литературада пастағ (инициатива) идері, писательлернің чайаачызын пілерге хынҷаң оңдайларға көніктірері.
Хакас тіліне үгренчеткен литературнай хығырығның чидіглері піліс алҷаң (познавательный), чоох алысчаң (коммуникативный), изерістіре итчең (регулятивный) тиксі үгредіг идіглері паза хада-пірге тоғынып ит полчатханы (познавательный) хоостыра пögілчелер.Үгренҷілернің піліс алҷаң (познавательный) тиксі үгредіг идіглері мындағ логическай төстегнің тоғызы хоостыра öскені полар:
– тема, ööн сағыс (мораль), сарых хоостыра произведениелерні тиңнестірері, авторны тоғызынаң килістірері, произведениелерні тиңнестірер төстеглерні оңниры, төöйлес (аналогия) оңдайынҷа турғызары;
– сарых хоостыра произведениелерні піріктірері;
– пірее ööн танығ хоостыра пöліс (классификация) идері;
тема, сарых, көрім хоостыра произведениелерні пöл полары;
– полтаны (пүдісті) үзүрчетсе, тоғырлас (противоречие)
паза закономернай оңдайларны табары, искірігнің (полтаның) орта пүдізі сайбалғанын, таап, хатап пүдірері, произведениенің ööнін хысхаҷахти (аннотация) пүдірері, пирілген
алгоритм хоостыра паалағ (отзыв) пирері;
– үгредіг-практикалығ пögіннерні пögерінде чидіспинчеткен искіріглерні пирілген алгоритм хоостыра табары;
– текстке план пүдірзе, текстті хати чоохтаза, матырларның хылыхтарын чарытчатса, фольклор паза хоос тексттернің полтазында сылтағ-істезігліг палғалыстарны іле сығарары.Үгренҷілернің піліс алҷаң тиксі үгредіг идіглерінің пірсі мындағ істезігліг (исследовательский) идіглер хоостыра öскені полар:
–үгретчінің сурығлары хоостыра сағам полчатхан киректернің паза соонаң полар хынған сағыстарының киректері пасхалалчатханын таныхтиры;

– ўгретчінің полызиинаң көстегні, пөгіннерні, объекттің алысчатхан көрімін пасха оңдайнаң чоохтиры;
– пөгіннерні пөкчең аймах оңдайларнаң тузаланып, тиңнестіріп, килістірезін (пирілген критерийлер хоостыра) таллап полары;
– объекттің оңдайын турғысханын пирілген план хоостыра чуртасха чағын піліс (опыт) идіп, сидік нимес істезіг иртіріп, палғалыстарны оңарары (чардых – пўкўл, сылтағ – салтары);
– чарадығ (вывод) алып паза көргенін киречілепчеткен салтарлар хоостыра идерге (чуртасха чағын піліс, пөліс, тиңнестіріг, істезіг);
– тиліпчеткен чөрімні (процесс), кирек хабарны (событие), халған салтарны (последствие), оларның ситуацияларының төөйін (сходный) паза төөйлезін (аналогия), азынада сығарары.Ўгренҷілернің піліс алҷаң тиксі ўгредіг идіглерінің пірсі мындағ істезігліг (исследовательский) идіглер хоостыра öскені полар:
– ўгретчінің сурығлары хоостыра сағам полчатхан киректернің паза соонаң полар хынған сағыстарының киректері пасхалалчатханын таныхтиры;
– ўгретчінің полызиинаң көстегні, пөгіннерні, объекттің алысчатхан көрімін пасха оңдайнаң чоохтиры;
– пөгіннерні пөкчең аймах оңдайларнаң тузаланып, тиңнестіріп, килістірезін (пирілген критерийлер хоостыра) таллап полары;
– объекттің оңдайын турғысханын пирілген план хоостыра чуртасха чағын піліс (опыт) идіп, сидік нимес істезіг иртіріп, палғалыстарны оңарары (чардых – пўкўл, сылтағ – салтары);
– чарадығ (вывод) алып паза көргенін киречілепчеткен салтарлар хоостыра идерге (чуртасха чағын піліс, пөліс, тиңнестіріг, істезіг);
– тиліпчеткен чөрімні (процесс), кирек хабарны (событие), халған салтарны (последствие), оларның ситуацияларының төөйін (сходный) паза төөйлезін (аналогия), азынада. Ўгренҷілернің чоох алысчаң (коммуникативный) тиксіўгредіг идіглерінің пірсі аның чоохтас полчатханы полар:
– сағынғанын (суждение) сизініп пўдірері (формулировать полары), таныс орыннарда көстеглер паза оңдайлар хоостыра постың эмоциязын көзідері;
– чоох алысчатхан кізіні улуғлиры, сöс алысчатса, талазығда пір чөптіг тудынары; полған на кізінің пос көрізін улуғлиры; пос көрізін ипти, аарлап, нандырығлығ чоохтиры; чоохты турғысхан пөгіннерге килістіре пўдірері;
– килістіре чоох оңдайынҷа, чоохтап алай пазып, текстерні тимнирі (хоости чоох (описание), изептес чоох (рассуждение), изеп чоох (повествование);

– парли алай өменең иткен тоғыс тўзімін сыныхтап көргенінің салтарларын, кічіг істезіглерін, проектнай заданиезін тоозып, улуғ нимес чоохты чон алнында тудары; чон алнында тудар чоохха килістіре хоостар (иллюстрация) идері (хоос, сом, видео, плакат).

Ўгренҷілернің изерістіре итчең (регулятивный) тиксі. ўгредіг идіглерінің пірсі аның тудынғанын пос синінҷе оңдайлиры (самоорганизация) полар:

– ўгредігліг пögінні толдырары пўдірген план хоостыра иділзе, салтар полар;

– тузаланчатхан идіглер изерістіре пўдірілерге кирек.

Ўгренҷілернің изерістіре итчең тиксі ўгредіг идіглерінің пірсі аның посты сыныхтап тудынған (самоконтроль) көнігістері полар:

– ўгредігнің чидіглерін алай читпес сылтағларын оңарары; алҷаастарны итпес оңдайларның пірсі ўгредіг идіглерін тўзедері.Ўгренҷілернің тиксі ўгредіг идіглерінің пірсі хада-пірге тоғынып ит полчатханы полар:

– хысха алай ыраххы тусха турғызылған пögіннерні пўдірері (öме пögіннерін толдырчатса, пос алынҷа аралазары), ўгретчі пирген план хоостыра синніг алай олаңай ситуациялар аразындағы пос хаалағларын паза тустарын орта турғызары;

– хада-пірге тоғынҷаң көстеглерні алары, көстеглерні толдырар идіглерні өменең пўдірері: рольларны ўлестірері, чоохтазары, чöрімні паза хада-пірге тоғыстың салтарын ўзўрері;

– тимдезін көзідері: устирға, чахығларны толдырарға, холға кіргенін (подчинение), талазығларны пос алынҷа чарадарға; тоғыстың пос чардығын нандырығлығ толдырары; тиксі чидіглерде постың салтарын паалиры;

– пирілген көзідіглер хоостыра хада-пірге пўдірілчеткен проект чахығларында аралазары.

4 класс Тематическое планирование.

| П\п | Наименование разделов и тем программы | Количество часов | | | Электронные образовательные ресурсы |
|---|---|---|---|---|---|
| | | всего | к\р | пр\р | |
| 1 | Знакомство. Пословицы, Загадки. Скороговорки. Соспектер. Таптыргастар. Табырахчоохтаныстар. Музыкальные инструменты. | 3 | | | https://palatili.ru<br><br>ж. «Куничек», «Нога-ногачах |
| 2 | Стихи детям. Н.Г.Доможаков. Н.Т.Нербышев. Г.Г.Казачинова. В.К.Татарова.В.Ф.Барашков. ЕП.Тыгдымаева. | 6 | | | ж. «Куничек», «Нога-ногачах» |
| 3 | Рассказы о детях и детям: И.П.Топоев. С.Е Карачаков. Л.И.Чебодаева. Р.П.Топоев. | 5 | | | ж. «Куничек», «Нога-ногачах |
| 4 | Писатели о писателях. Дополнительная литература:П.М.Боргояков. Г.Г.Казачинова. О.А.Шулбаев. А.В.Сагатаев | 2 | | | |
| | итоговая контрольная работа | 1 | 1 | | |
| | **Общее количество часов по программе** | 17 | 1 | | |
| | | | | | |

4 класс. Поурочное планирование

| п\п | Наименование разделов и тем программы | Количество часов | | | Электронные образовательные ресурсы |
|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | |
| 1 | Знакомство с учебником. Пословицы. | 1 | | | |
| 2 | Загадки. Скороговорки. | 1 | | | https://palatili.ruж. «Куничек», «Нога-ногачах |
| 3. | Музыкальные инструменты. Сказители. | 1 | | | https://palatili.ru |
| 4 | Н.Г.Доможаков «Харачхай». О.П.Шулбаев «Силей ўстўмде одырған» | 1 | | | |
| 5 | Н.Т.Нербышев «Тиинічек», «Көрік». | 1 | | | ж. «Куничек», «Нога-ногачах |
| 6 | Г.Г.Казачинова «Тоғызон сыйых» «Поғо». П.М.Боргояков «Тіген ағастан чайалған» | 1 | | | |
| 7 | В.К.Татарова «Кўн абахай хыс», «Кўн-хоосхаҷах» | | | | ж. «Куничек», «Нога-ногачах |
| 8 | Контрольная работа | 1 | | | |
| 9 | Песни Г.И.Челборакова на стихи Я.А.Тиспирекова, К.Нербышева, | 1 | | | https://palatili.ru |
| 10 | Рассказы детям и о детях. И.П.Топоев. «Меспек». С.А.Карчаков «Кем прайзынаң кўстіг». | 1 | | | ж. «Куничек», «Нога-ногачах |
| 11 | Л.И.Чебоаева «Кізі постинаң тыытхылығ». А.В.Сагатаев «Кичічек Чилбегенек» | 1 | | | ж. «Куничек», «Нога-ногачах |
| 12 | К Нербышев «Харыҷах». В.Ф.Барашков «Хысхы хараа» | 1 | | | ж. «Куничек», «Нога-ногачах |
| 13 | И.П.Топоев «Кемнін пабазы улуғ». Р.П.Топоев «Алешаның хомзынызы» | 1 | | | |
| 14 | Л.И.Чебодаева «Кізі постинаң тыытхылығ» | 1 | | | ж. «Куничек», «Нога-ногачах |
| 15 | К.Нербышев «Хакас адыПарук полған» | 1 | | | |
| 16 | Хығырғанныхатиры. Повторение пройденного | 1 | | | ж. «Куничек», «Нога-ногачах https://palatili.ru |
| 17 | Итоговая контрольная работа | 1 | 1 | | |
| | *Общее количество часов по программе* | 17 | 1 | | |